

OBČIANSKA SPOLOČNOSŤ NA SLOVENSKU A JEJ ODOLNOSŤ

SPRÁVA ZA ROK 2025

PRO SECO

Posilňujeme občiansky priestor

**MALÝ
BERLÍN**
kultúrne centrum

**PLATFORMA
PRE DEMOKRACIU**

OBČIANSKA SPOLOČNOSŤ NA SLOVENSKU A JEJ ODOLNOSŤ

SPRÁVA ZA ROK 2025

Editor:

Filip Vagač

Grafické spracovanie:

Petra K. Adamková

Vydavateľ:

Malý Berlín
Štefánikova 4,
917 01 Trnava,
Slovensko

www.malyberlin.sk

2025

Publikácia vznikla v spolupráci s Platformou pre demokraciu. Za obsahovú a jazykovú správnosť príspevkov zodpovedajú autori.

© Malý Berlín, 2025

© Filip Vagač, Katarína Batková, Boris Strečanský, Elena Gallová Kriglerová

Fotografia na titulke

© William Gevorg Urban, Pexels.com

**Funded by
the European Union**

The project with the full title “Empowering Ecosystems of Civil Society Organisations in the Czech Republic, Slovakia, Croatia, and Slovenia” is funded by the European Union. The views expressed by the author are not necessarily those of the EU and neither the EU nor EACEA is responsible for them.

OBSAH

Zhrnutie	3
Úvod	4
Hodnotenie PROSECO expertného panelu	6
Regulačný rámec pre MNO na Slovensku – hodnotenie podľa metodiky	8
Ekonomické, sociálne a kultúrne faktory	13
Financie a financovanie	15
Odolnosť mimovládnych neziskových organizácií	18
Kľúčové zistenia	21

ZHRNUTIE

Táto správa poskytuje komplexné a hĺbkové zhodnotenie operačného prostredia, právneho rámca, finančnej udržateľnosti a odolnosti organizácií občianskej spoločnosti (CSO) na Slovensku v období poznačenom zrýchleným demokratickým úpadkom, geopolitickou reorientáciou a hlbokou politickou polarizáciou. Hoci Slovensko formálne zostáva ústavnou demokraciou zakotvenou v európskych a medzinárodných právnych rámcoch, analýza poukazuje na rastúcu a čoraz systematickejšiu medzeru medzi formálne garantovanými občianskymi slobodami a ich praktickým uplatňovaním v každodennom vládnutí.

Od roku 2023 prešiel vzťah medzi štátom a občianskou spoločnosťou kvalitatívnu zmenou. Organizácie občianskej spoločnosti už nie sú primárne vnímané ako legítimní partneri v demokratickom riadení; čoraz častejšie sú prezentované ako aktéri, ktorí si vyžadujú zvýšenú kontrolu, prísnejší dohľad a politické obmedzenia. Tento posun sa prejavuje kumulatívnymi legislatívnymi zmenami, rozšírenými administratívnymi a kontrolnými právomocami, selektívnym uplatňovaním regulačných požiadaviek, nepriateľskou politickou a mediálnou rétorikou a čoraz ideologickejšim prístupom k verejným zdrojom. Mnohé z týchto opatrení môžu pri izolovanom posudzovaní pôsobiť technicky opodstatnene. V súhrne však menia základný postoj verejných orgánov z podpory na kontrolu, s konkrétnymi dôsledkami pre schopnosť organizácií fungovať, presadzovať záujmy a ziskovať financovanie.

Správa ukazuje, že občiansky priestor na Slovensku sa nezmenšuje prostredníctvom náhleho autoritárskeho zlomu ani formálneho zrušenia práv. Namiesto toho dochádza k postupnej erózii prostredníctvom inkrementálnych a často procedurálnych mechanizmov, ktoré znižujú právnu istotu, zvyšujú náklady na súlad s predpismi, stigmatizujú verejnú angažovanosť a odrádzajú od zmysluplnej účasti na tvorbe politík. Praktickým dôsledkom je forma „nízkoviditeľného obmedzenia“: práva zostávajú na papieri, no ich uplatňovanie sa stáva čoraz riskantnejším, administratívne náročnejším a politicky nákladnejším. Organizácie zamerané na advokačnú činnosť, watchdog iniciatívy, ľudskoprávne skupiny, LGBTI+ organizácie, environmentálni aktéri a iniciatívy na

podporu právneho štátu sú týmto dynamikám vystavené obzvlášť, keďže pôsobia v politicky citlivých oblastiach a častejšie sa stávajú terčom delegitimizujúcich naratívov.

Napriek nepriaznivým podmienkam slovenská občianska spoločnosť naďalej vykazuje pozoruhodnú schopnosť adaptácie. Organizácie uvádzajú posilnenú vnútornú súdržnosť, intenzívnejšiu spoluprácu naprieč sektorom a rastúcu závislosť od individuálnych darcov, komunitného fundraisingu a verejnej mobilizácie. Masové protesty a pretrvávajúca občianska angažovanosť zaznamenané počas monitorovaného obdobia signalizujú trvajúci spoločenský dopyt po demokratickej zodpovednosti a participácii. Odolnosť však netreba romantizovať. Je štrukturálne nerovnomerná a krehká — často závislá od dobrovoľníckej práce, neformálnych sietí a krízovej mobilizácie, nie od stabilnej inštitucionálnej podpory, predvídateľného verejného financovania či schopnosti vytvárať rezervy.

Bez nápravných opatrení a obnovenia spolupráce založenej na dôvere medzi verejnými orgánmi a občianskou spoločnosťou hrozí, že trendy identifikované v tejto správe sa stanú štrukturálne zakorenеныmi. Takéto zakorenenie je zásadné: ak sa administratívna záťaž, diskrečný dohľad a delegitimizujúce naratívy stanú normou, ich zvrátenie bude náročné aj po politickej zmene, pretože organizácie už presunuli kapacity z napĺňania svojho poslania na zabezpečenie súladu s predpismi a obranu. Dôsledky presahujú samotný občiansky sektor. Oslabený občiansky priestor podkopáva demokratickú zodpovednosť, znižuje kvalitu tvorby politík, zužuje verejnú sféru a prehlbuje polarizáciu — čo napokon ovplyvňuje výsledky vládnutia aj postavenie Slovenska v európskom demokratickom spoločenstve.

ÚVOD

Táto správa skúma stav, operačné prostredie a odolnosť organizácií občianskej spoločnosti (CSO) v Slovenskej republike v období hlbokkej politickej, právnej a spoločenskej transformácie. Hoci Slovensko naďalej formálne dodržiava ústavné princípy a medzinárodné záväzky v oblasti ľudských práv, nedávny politický a inštitucionálny vývoj poukazuje na rastúci rozpor medzi týmito formálnymi zárukami a ich praktickým uplatňovaním.

Občianska spoločnosť sa stala jednou z hlavných oblastí, kde sa tento rozpor prejavuje najviditeľnejšie. Od roku 2023 legislatívne iniciatívy, nepriateľská politická rétorika a strategické využívanie administratívnych nástrojov výrazne pretvorili prostredie, v ktorom mimovládne organizácie pôsobia. Hoci základné práva — sloboda združovania, zhromažďovania a prejavu — zostávajú na ústavnej a medzinárodnej úrovni chránené, ich každodenné uplatňovanie je čoraz viac obmedzované novými povinnosťami vykazovania, selektívnym presadzovaním pravidiel, stigmatizujúcimi naratívmi a zníženým prístupom k rozhodovacím procesom.

Táto správa preto presahuje čisto formálne právne hodnotenie. Spája analýzu zákonov a politik s preskúmaním politického diskurzu, inštitucionálnych praktík, mechanizmov financovania a skúseností samotných aktérov občianskej spoločnosti. Osobitná pozornosť sa venuje rozdielom medzi právnymi normami a praxou, ako aj kumulatívnym účinkom jednotlivých tlakov. Tie sa môžu javiť zvládnuteľné samostatne, no v súhrne výrazne zužujú občiansky priestor tým, že zvyšujú náklady, neistotu a reputačné riziká pre občianskych aktérov.

Štruktúra správy odráža tento holistický prístup. Jednotlivé kapitoly sa venujú špecifickým dimenziám občianskeho priestoru — regulačným rámcom, účasti na verejnom rozhodovaní, finančnej udržateľnosti a organizačnej odolnosti — pričom zdôrazňujú ich vzájomnú prepojenosť. Záverečná syntéza identifikuje hlavné trendy a hodnotí dôsledky pre budúcu úlohu občianskej spoločnosti v demokratickom systéme Slovenska. Tam, kde je to relevantné, analýza prepája národné špecifiká so širšími regionálnymi vzorcami demokratického úpadku, pričom zostáva opretá o dôkazy a metodológiu expertného panelu použitého vo všetkých zúčastnených krajinách.

HLAVNÉ TRENDY

Prierezové čítanie správy odhaľuje niekoľko dominantných trendov, ktoré pretínajú právne, politické, ekonomické a organizačné dimenzie občianskej spoločnosti na Slovensku. Tieto trendy sa navzájom posilňujú: zmeny v regulácii ovplyvňujú administratívnu prax; administratívna prax zosilňuje politické naratívy; politické naratívy vplyvajú na rozhodovanie o financovaní; a rozhodnutia o financovaní následne určujú schopnosť organizácií participovať, viesť spory, komunikovať a budovať odolnosť.

Po prvé, prehľbuje sa rozdiel medzi formálne garantovanými občianskymi slobodami a ich praktickou realizáciou. Ústavné a medzinárodné záruky síce zostávajú zachované, ich účinnosť je však čoraz viac oslabovaná sekundárnou legislatívou, administratívnymi praktikami a diskrečným rozhodovaním verejných orgánov. Nové požiadavky na transparentnosť a vykazovanie spolu s rozšírenými kontrolnými právomocami posunuli rovnováhu od podpory smerom ku kontrole. Tento posun nezasahuje všetkých rovnako: neprimerane dopadá na menšie organizácie a advokátske orientovaných aktérov s obmedzenou kapacitou na dodržiavanie predpisov, čím mení vnútornú štruktúru sektora v prospech väčších alebo servisne orientovaných subjektov schopných absorbovať administratívne náklady.

Po druhé, občianska spoločnosť je čoraz častejšie v politickom a verejnom diskurze vykresľovaná ako zdroj rizika, nie ako legitímny partner demokratického vládnutia. Obzvlášť viditeľné je to v naratívoch o zahraničnom financovaní, občianskom aktivizme a verejných protestoch. Opakované označovanie CSO za zahraničných agentov, lobistov či destabilizačných aktérov prispieva k stigmatizácii, oslabuje dôveru verejnosti a odrádza od občianskej angažovanosti — aj v prípadoch, keď sa reštriktívne opatrenia napokon neprijmú. Diskurzívny tlak je významný, pretože môže priniesť funkčné obmedzenia bez formálneho zákazu: mení správanie donorov, zvyšuje autocenzúru a zvyšuje vnímané riziko účasti.

Po tretie, mechanizmy verejnej účasti na tvorbe zákonov formálne pretrvávajú, no v praxi sú systematicky oslabované. Časté využívanie skrátených legislatívnych konaní, pozmeňujúcich návrhov predkladaných na poslednú chvíľu a iniciatív mimo štandardných konzultačných procesov výrazne obmedzuje zmysluplný verejný vstup.

Participácia sa tak stáva skôr procedurálnou než obsahovou, čo znižuje schopnosť občianskej spoločnosti ovplyvňovať výsledky politik a oslabuje dôveryhodnosť participatívneho vládnutia. Dôsledkom je zužovanie deliberácie práve v oblastiach s najvyššou spoločenskou spornosťou, čo zvyšuje polarizáciu a znižuje kvalitu politik.

Po štvrté, prístup k verejnému financovaniu sa stal menej predvídateľným a viac politicky podmieneným. Hoci grantové mechanizmy a dotačné schémy formálne existujú, ich uplatňovanie je čoraz častejšie sprevádzané oneskoreniami, náhlymi zrušeniami, meniacimi sa kritériami a rozhodnutiami, ktoré sa odchyľujú od expertných hodnotení. Niektoré tematické oblasti — najmä ľudské práva, LGBTI+, ochrana životného prostredia a advokácia právneho štátu — sa javia systematicky znevýhodnené. Vzniká tak de facto diskriminácia bez explicitného právneho vylúčenia a zároveň rastie závislosť od súkromného či zahraničného financovania v čase, keď je takéto financovanie politicky sponzorované.

Napokon, napriek rastúcemu tlaku občianska spoločnosť vykazuje adaptívnu odolnosť. Organizácie uvádzajú silnejšiu medziodvetvovú solidaritu, intenzívnejšiu spoluprácu v sektore a väčšiu závislosť od individuálnych darcov a crowdfundingových nástrojov. Tieto trendy naznačujú obrannú reakciu na externé hrozby aj postupnú rekonfiguráciu občianskej akcie smerom k väčšej vzájomnej podpore a autonómii. Odolnosť je však nerovnomerná a krehká, silne závislá od dobrovoľníckych kapacít, neformálnych sietí a krátkodobej mobilizácie, nie od stabilnej inštitucionálnej podpory. Inými slovami, značná časť tejto „odolnosti“ funguje skôr ako náhradné riešenie: občianska spoločnosť kompenzuje zhoršujúce sa podmienky namiesto toho, aby profitovala z podpornej verejnej politiky.

METODOLOGICKÝ RÁMEC

Metodológia pozostávala z viacerých prepojených etáp navrhnutých tak, aby poskytli dôkazmi podložené hodnotenie stavu občianskeho priestoru na Slovensku. V prvom kroku projektové konzorcium vypracovalo komplexný dotazník pre expertný panel, pričom proces koordinovala organizácia Glopolis ako koordinátor projektu. Rovnaký dotazník bol použitý vo všetkých zúčastnených krajinách s cieľom zabezpečiť metodologickú konzistentnosť a umožniť zmysluplné medzinárodné porovnanie.

Na Slovensku boli do hodnotenia prizvaní traja experti s uznávanou praxou v oblasti občianskej spoločnosti: Boris Strečanský, Katarína Batková a Elena Gallo Kriglerová.

V prvej fáze experti vyplnili dotazník a priradili numerické skóre pre každý subindikátor spolu s naratívnym zdôvodnením hodnotenia a reflexiou kľúčových pozitívnych vývojov, negatívnych trendov a odporúčaní. Skóre uvedené v tejto správe predstavujú priemerné hodnoty všetkých expertných hodnotení na úrovni subindikátorov aj celých dimenzií. Hodnotiaci škála sa pohybuje od 1 do 5, pričom 1 znamená najpriaznivejšie hodnotenie a 5 najmenej priaznivé.

Po vyplnení dotazníkov sa experti zúčastnili panelového stretnutia vo formáte fokusovej skupiny. Okrem autorov hodnotení sa diskusie zúčastnili aj ďalší odborníci — Fedor Blaščák, Juraj Lizák, Rado Sloboda, Peter Čuroš, Martin Macko, Laura Dittel, Martina Kolesárová, Ondrej Gallo, Peter Medved a Juraj Rizman. Stretnutie facilitoval Filip Vagač a Platformu pre demokraciu zastupoval Tomáš Hallon.

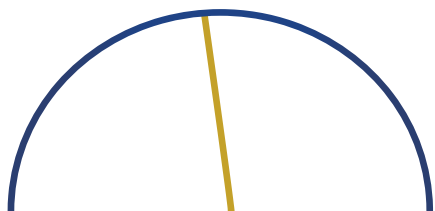
Cieľom stretnutia bolo preveriť počiatočné hodnotenia, analyzovať rozdiely a zhody medzi posudkami a objasniť metodologické či vecné dilemy. Tento proces umožnil hĺbkovú výmenu perspektív a zabezpečil, že výsledné hodnotenie bolo ukotvené v kolektívnej deliberácii. Po diskusii mali experti možnosť upraviť svoje skóre; k určitým úpravám došlo, no ich rozsah bol relatívne obmedzený.

Príprava správy vychádzala z písomných vstupov expertov, poznatkov z panelovej diskusie a doplňujúceho desk researchu, ktorý umožnil zahrnúť ďalšie relevantné príklady, kontextuálny vývoj a verejne dostupné dôkazy. Monitorované obdobie tejto analýzy pokrýva október 2024 až október 2025, teda jednoročné pozorovacie okno.

HODNOTENIE PROSECO EXPERTNÉHO PANELU

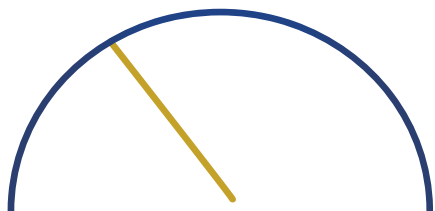
Regulačné prostredie

Celkové skóre: 2.7

Indikátor	Skóre
Právo zakladať/združovať sa v MNO	1.8
Rovnaké zaobchádzanie zo strany štátu	3.8
Sloboda zhromažďovania	2.4
Sloboda vyjadrovania	2.8

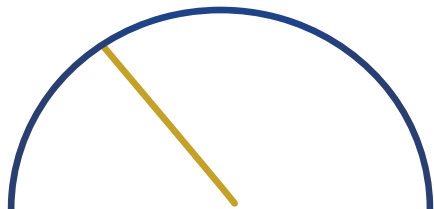
Financovanie a funding

Celkové Skóre: 3.5

Indikátor	Skóre
Sloboda vyhľadávať/používať zdroje	3.0
Nie je rozdiel medzi domácim/ zahraničným financovaním	3.2
Štátne mechanizmy podporujú súkromné darcovstvo	2.6
Transparentný prístup k verej- nému financovaniu	4.5
Štátny rozpočet alokuje zdroje pre MNO	4.5

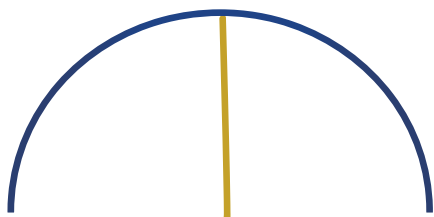
Právo na účasť na rozhodovaní

Celkové skóre: 3.7

Indikátor	Skóre
Mechanizmus zabezpečujúci participáciu	3.2
Pravidelná a zmysluplná participácia MNO	3.3
Verejné politiky umožňujúce spoluprácu	4.7

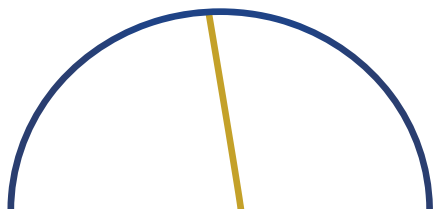
Bezpečný priestor

Celkové skóre: 2.6

Indikátor	Skóre
Včasné varovanie a mechanizmy solidarity v rámci občianskej spoločnosti	2.6

Kapacita a odolnosť organizácií

Celkové skóre: 2.7

Indikátor	Skóre
Kapacita vstúpiť do verejného priestoru a rozporovať dezinformácie	2.9
Partnerstvo a sieťovanie	2.5
Verejná a mediálna podpora	2.7
Prístup k právnej pomoci	2.8

REGULAČNÝ RÁMEC PRE MNO NA SLOVENSKU – HODNOTENIE PODĽA METODIKY

KATARÍNA BATKOVÁ

ZDRUŽOVACIE PRÁVO

Právo zakladať a združovať sa v občianskych organizáciách je na Slovensku garantované čl. 29 ods. 1 a 2 Ústavy Slovenskej republiky, ktoré zaručujú slobodu združovania. Spôsob a podmienky registrácie sú rôzne vzhľadom na konkrétnu právnu formu občianskej organizácie, pričom na Slovensku máme 5 právnych foriem upravených v samostatných právnych predpisoch¹. Zakladanie občianskych organizácií a ich vznik je relatívne jednoduchý a finančne nenáročný, funguje na tzv. registrovom princípe, nie povolacom. Obmedzením je skôr nízka kapacita štátnych registrových orgánov, ktoré nedodržia lehoty a komplikujú tak praktické fungovanie registra mimovládnych neziskových organizácií. Štát nevstupuje do toho, čo môže organizácia vykonávať ani nestanovuje ciele a činnosti organizácií, zakladatelia týchto občianskych organizácií si to môžu zvoliť slobodne. Slovenská legislatíva v zásade zabezpečuje priaznivé podmienky pre slobodu zakladania a stanovovania obsahu činnosti občianskych organizácií, avšak politický vývoj a pokusy o represívne legislatívne zmeny v rokoch 2023 – 2025 poukazujú na krehkosť týchto záruk. Na praktické uplatňovanie slobody

združovania budú mať vplyv hlavne dva základné trendy a to je verbálne a iné útoky znižujúce dôveru verejnosti v občianske organizácie a prijaté legislatívne zmeny².

Dôvera v občianske organizácie

Dlhodobé verbálne útoky časti politického spektra či dezinformačných médií znižujú dôveryhodnosť občianskych organizácií. Dôvera v občianske organizácie na Slovensku za posledné obdobie klesá, pričom z dát vyplýva, že ešte v roku 2003 prevyšoval počet ľudí, ktorí dôverujú či skôr dôverujú tým, ktorí nedôverujú alebo skôr nedôverujú, za posledných 10 – 15 rokov už podiel tých, ktorí nedôverujú prevažuje.³ Za špecifickú formu útokov na legitimitu občianskej spoločnosti na Slovensku sa dajú považovať návrhy zákonov⁴ predkladané súčasnou vládou obsahujúce formy hanlivého označovania („organizácia so zahraničnou podporou“ alebo „lobista“) určeného len a výhradne pre občianske organizácie. V konečnom dôsledku neboli tieto návrhy schválené, avšak verejná diskusia a hlavne vyjadrenia politikov boli zvlášť znevažujúce pre občiansku spoločnosť.

Mnohí aktivisti a aktivistky či konkrétne organizácie pravidelne čelia nenávisti v online priestore alebo na nich špecificky verbálne útočia predstavitelia niektorých politických strán. Viaceré občianske organizácie a iniciatívy, ktoré

1 Zákon č. 83/1990 Zb. upravuje občianske združenia, zákon č. 34/2002 Z. z. upravuje nadácie, zákon č. 213/1997 Z. z. upravuje neziskové organizácie poskytujúce verejnoprospešné služby, zákon č. 116/1985 Zb. upravuje organizácie s medzinárodným prvkom a zákon č. 147/1997 Z. z. upravuje neinvestičné fondy

2 Komora mimovládnych neziskových organizácií ani iní zástupcovia občianskej spoločnosti neboli konzultovaní ani prizvaní do tvorby zákona, ktorým sa zmenili podmienky pre združovanie občanov. Ten v procese schvaľovania niekoľkokrát úplne zmenil obsah zásadným spôsobom. Finálna podoba tohto právneho predpisu bola do parlamentu predložená menej ako 24 hodín pred definitívnym schválením vo forme pozmeňujúceho návrhu bez diskusie. Rada vlády pre mimovládne neziskové organizácie viackrát prijala **uznesenie**, ktorým vyzývala vládu aj poslancov na diskusiu o regulácii občianskej spoločnosti a odmietnutí škodlivej legislatívy zameranej na hanlivé označovanie občianskych organizácií, či zavádzanie neprimeraných administratívnych povinností a sankcií, vrátane zrušenia či rozpustenia organizácie.

3 Inštitút pre verejné otázky, 2004 – 2007, 2010 – 2011; COPART-KVSBK/IVO, 2008

4 Vysvetlenie neústavnosti návrhu mimovládkeho zákona, ktorý obsahoval úpravu lobingu len pre vybrané občianske organizácie: <https://viaiuris.sk/aktuality/analiza-mimovladkovy-zakon-proti-aktivnym-ludom-je-protiustavny/>

kritizovali vládnú politiku alebo sa zaoberajú ochranou právneho štátu a korupcie, verejne spochybňované vládnymi predstaviteľmi ako zahraniční agenti alebo „lobbyisti v prospech cudzích záujmov“.⁵ Rovnako boli niektoré organizácie použité na politický boj len z dôvodu, že ich predstavitelia alebo názvy sú spojené s lídrom súčasnej opozície.⁶ Takéto rétorické označovanie vytvára klímu stigmatizácie. Nenávisťné prejavy verejných činiteľov, ale aj bežných občanov voči menším, LGBTI+ komunite či mimovlád- nym organizáciám často ostávajú bez právnych dôsledkov.

Nová legislatíva

Legislatíva⁷ účinná od 1.6.2025 prináša pre občianske organizácie dodatočné administratívne povinnosti, ktoré sú pre mnohé z nich dlhodobou záťažou. Všetky občianske organizácie budú musieť každoročne do 30. júna príslušného roka (prvýkrát v roku 2026 za obdobie od 1. júna 2025 do 31. decembra 2025) vypracovať výkaz, v ktorom budú musieť uviesť všetky príjmy a výdavky. Pričom budú musieť zverejniť aj meno a priezvisko darcu – fyzickej osoby – ak dar v príslušnom roku presiahne sumu 5000 eur a všetky príjmy od právnických osôb. Rovnako bude musieť v štruktúrovanej podobe uviesť výdavky, osobitne výdavky smerujúce mimo krajín EHP a Švajčiarska. Takáto povinnosť vznikne občianskemu združeniu a organizácií s medzinárodným prvkom vtedy, keď ich celkový ročný príjem presiahne sumu 35 tis. €, pri ostatných právnych formách vždy. Zároveň registrované orgány získali oprávnenie „vyhodnocovať obsah výkazu“ a registrový orgán má právomoc v rámci kontrolnej činnosti požadovať „predloženie dokladov, podanie informácie, vysvetlenia alebo poskytnutie iných údajov“. Za neposkytnutie takejto súčinnosti alebo za nedostatočné informácie vo výkaze, či jeho úplne nepredloženie, hrozia občianskej organizácii pokuty, odstupňované podľa počtu porušenia zákona a jeho závažnosti.

Zároveň zákon zaradil organizácie občianskej spoločnosti, ktoré získali od jej účinnosti verejnú prostriedky (jednorazovo 3 300 € alebo súhrnne 10 000 €), medzi tzv. povinné osoby podľa zákona o slobodnom prístupe k informáciám. Z tohto zákona vyplývajú dve základné povinnosti vo vzťahu k hospodáreniu s verejnými zdrojmi: povinnosť zverejňovať zmluvy a faktúry a odpovedať na žiadosti o poskytnutie informácií od

verejnosti. Prvá povinnosť je administratívne náročná pre jej priebežný charakter a postihuje viac tie organizácie, ktoré svoju činnosť financujú z príjmov od štátu alebo samospráv, teda predovšetkým organizácie v sociálnej, zdravotnej, vzdelávacej a inej pomáhajúcej oblasti. Druhá administratívna povinnosť môže byť predmetom zneužitia z dôvodu zahľadania podnetmi od verejnosti.

ZHROMAŽDOVACIE PRÁVO

Právo zhromažďovať sa je upravené ústavným rámcem a zákonom o zhromažďovaní, pričom v zásade sa uplatňuje bez výraznejších obmedzení na základe ohlasovacieho princípu voči orgánom samosprávy. Neboli zaznamenané žiadne prípady, kedy by ohlásené zhromaždenie bolo zakázané, obmedzené alebo inak limitované. Zhromaždenie môže zorganizovať každá fyzická alebo právnická osoba, vrátane občianskych organizácií. Protestné zhromaždenia sa konali v mnohých mestách po celom Slovensku aj opakovanie počas posledného obdobia bez zásahov polície voči účastníkom či účastníčkam, vrátane dýchových pochodov. Polícia s organizátormi pravidelne spolupracuje tak, aby bola zachovaná bezpečnosť a verejný poriadok. Niektoré obmedzenia však priniesol tzv. lex atentát, ktorý bol schválený po atentáte na premiéra Roberta Fica v máji 2024.⁸ Opäť platí, že legislatívny rámec je na Slovensku nastavený priaznivo a nediskriminačne, konkrétne prax rovnako zatiaľ nebola výrazne obmedzujúca.

OBVINENIE VLÁDY Z ORGANIZÁCIE NÁSILNÉHO PREVRATU

V kontexte zhromažďovacieho práva nemôžeme obísť obvinenia vlády Roberta Fica smerujúce voči organizátorom protestov Mier Ukrajine z prípravy násilného štátneho prevratu. V decembri 2023 odcestoval Robert Fico na návštevu Moskvy, kde sa stretol osobne s Vladimírom Putinom. Táto udalosť odštartovala sériu protestov, ktoré sa postupne rozrástli do celoslovenského hnutia.⁹ Koncom januára 2024 Robert Fico predstavil utajenú správu Slovenskej informačnej služby, ktorá obsahovala údajne informácie o pripravovanom násilnom prevrate, ktorý sa mal udiať eskalovaním protestov proti vláde a pre riešenie

5 Napríklad oficiálne schválená reakcia vlády Slovenskej republiky k Správe o právnom štáte 2025 <https://rokovania.gov.sk/RVL/Resolution/22614/1>

6 Útok na občianske organizácie: <https://www.ta3.com/relacia/954547/tb-r-fica-o-aktualnych-politických-temach-a-problemoch>

7 Zákon č. 109/2025 Z. z., ktorý zaviedol nové povinnosti pre MNO.

8 Zmeny v tzv. „lex atentát“: Zakázané sú zhromaždenia v rezidenčných oblastiach najmä pred domami politikov, lekárov a osôb, ktorých sa protest týka. Rovnako je zákaz zhromažďovať sa 50 metrov v okolí ústavných inštitúcií a 100 metrov od sídla Ústavného súdu SR. Zhromaždenia pred súkromným bývaním sú zakázané, keď ohrozujú právo na súkromie alebo pokojné bývanie viacerých osôb. Zvýšili sa pokuty súvisiace s narušením verejného poriadku vrátane tých, ktoré sa môžu stať na zhromaždeniach.

9 V Bratislave bol protest organizovaný občianskym združením Mier Ukrajine a postupne ich rôzne miestne iniciatívy zorganizovali po celom Slovensku vo viac ako 20tich mestách a postupne naberali na intenzite aj početnosti účasti.

tejto situácie bola zvolaná aj bezpečnostná rada štátu.¹⁰ Neskôr Robert Fico doplnil informácie o konšpiračnú teóriu, že sa na násilnom prevrate mali podieľať aj časti Gruzínskej légie bojujúcej na Ukrajine proti Rusku.¹¹ Predstavitelia vlády ako aj bezpečnostné zložky teda obvinili bez akýchkoľvek konkrétnych dôkazov organizátorov protestov z Mier Ukrajine z prípravy násilného prevratu, aby tým nelegitimizovali zhromaždenia, ktoré sa v tom čase konali na Slovensku vo viac ako 20 mestách.¹²

SLOBODA PREJAVU A NÁZORU

Sloboda prejavu a názoru je v Slovenskej republike formálne garantovaná na ústavnej úrovni aj v medzinárodných záväzkoch, ktorými je Slovensko viazané, vrátane Európskeho dohovoru o ľudských právach a Charty základných práv EÚ. Ústava SR v článku 26 priznáva každému právo slobodne vyjadrovať svoje názory, šíriť ich slovom, písmom, tlačou, obrazom alebo iným spôsobom. Zákony zároveň chránia novinárske zdroje aj tzv. whistleblowerov a ustanovujú zákaz cenzúry. Na úrovni legislatívy teda existuje dostatočný právny rámec na ochranu slobody prejavu a tlače.

V praxi však v posledných rokoch pozorujeme systematický ústup od týchto štandardov. Viaceré medzinárodne hodnotenia a monitorovacie správy¹³ poukazujú na nedostatky v oblasti dôveryhodnosti a objektivity médií, ovládaných politickými a obchodnými záujmami. Predstavitelia vládnych strán pravidelne označujú kritických novinárov za „aktivistov v médiách“, spochybňujú ich legitimitu, a niektorých z nich priamo menujú ako nepriateľov štátu či podozrivých z koordinovaných kampaní.

V roku 2024 parlament schválil tzv. zákon o STVR, ktorým bola transformovaná verejnoprávna RTVS na nové štátne médium s priamym vplyvom vlády na výber vedenia.¹⁴ Tento krok vyvolal silný odpor odborníkov, novinárskej obce i medzinárodných organizácií ako Reportéri bez hraníc

(RSF), EFJ, ECPMF či Európskej komisie. Výrazný tlak však vidno vo forme verbálneho zastrašovania novinárov a novinárov zo súkromných televízií, po ktorých došlo k zmenám v zložení redakcií, odchodom niektorých významných novinárov a novinárov a zrušení politických diskusných relácií.¹⁵ Na druhej strane niektoré dezinformačné médiá, prevádzkované mimovládny nezávislými organizáciami, získali finančnú podporu od Úradu vlády SR.¹⁶

SLAPPS A OHROZOVANIE MENŠÍN

Sú známe viaceré prípady, kedy dochádzalo k právnym krokom zo strany predstaviteľov vlády voči aktivistom či aktivistkám, s cieľom odradiť ich od kritiky či verejného vyjadrovania. V slovenských pomeroch tieto prípady ukazujú zneužitie inštitúcií na tlenie občianskej angažovanosti a otvárajú otázku o potrebe mechanizmov ochrany pred zneužitím práva na súdne či správne konanie. Vieme identifikovať niekoľko konkrétnych prípadov¹⁷, v ktorých boli zo strany vládnych politikov iniciované trestné konania voči aktivistom, novinárom či umelcom s cieľom odradiť ich verejných prejavov či občianskej angažovanosti.

Na systémovej úrovni bola rozpustená Národná kriminálna agentúra, ktorej úlohou bolo vyšetrovať aj nenávisťné prejavy a boj s xenofóbiou a rasizmom, mali na to špecializovaných vyšetrovateľov a odbornosť. V súčasnosti táto agenda prešla na krajské riaditeľstvá policajného zboru, čím sa znížila expertíza a zhoršil sa prístup policajných zložiek k stíhaniu týchto trestných činov, čo má vplyv napríklad na ochranu LGBTI+ ľudí.

10 Tlačovka po bezpečnostnej rade vlády: <https://www.ta3.com/relacia/977035/tb-r-fica-po-skonceni-rokovania-bezpecnostnej-rady>

11 Túto informáciu Robert Fico vyvodil z verejne dostupnej fotografie, na ktorej bol veliteľ Gruzínskej légie spolu s jednou z organizátoriek protestu, pričom fotografia bola vyhotovená na verejnej diskusii v Bratislave a uverejnená na FB profile organizátorky protestov: <https://www.ta3.com/relacia/978317/tb-predstavitelov-vlady-o-protestoch>

12 Verejnosc však tieto obvinenia skôr mobilizovali ako odradili od účasti. Dňa 24. januára 2024 sa na týchto protestných zhromaždeniach, po týchto obvineniach zo strany vlády, zúčastnilo podľa organizátorov viac ako 100 tis. ľudí, čo bola najväčšia účasť na protestných zhromaždeniach počas ich trvania od 23. decembra 2023 do 8. mája 2024.

13 Napríklad CIVICUS Monitor 2024, Správa ENNHRI o stave právneho štátu z roku 2024, Analýza ECNL z roku 2025, Mediadefcom, Reportéri bez hraníc,

14 Zákon č. 157/2024 Z. z. o Slovenskej televízii a rozhlase

15 Zo súkromnej televízie Markíza odišiel moderátor politickej relácie tvrdiac, že v televízii je tlak na samocenzúru: <https://www.aktuality.sk/clanok/VTtwwVR/moderator-zneuzil-vysielaci-cas-stazuje-sa-markiza-okamzite-prerusuje-vysielanie-na-te-lo-a-na-telo-plus/>; TV Joj, ďalšia súkromná televízia na Slovensku, zrušila politickú diskusnú reláciu a moderátorka odišla z televízie: <https://www.aktuality.sk/clanok/zVObPh3/joj-zrusila-stvrtkove-na-hrane-koalici-politici-nechcu-prist-do-debaty/>

16 <https://dennikn.sk/4542953/urad-vlady-navrhol-poslat-statne-peniaze-kanalom-ktore-sirili-rusku-propagandu/>

17 Ministerka kultúry iniciovala trestné oznámenie proti organizátorom výzvy na jej odstúpenie a rovnako podala trestné oznámenie voči spisovateľovi Michalovi Hvoreckému za obsah jeho novinového komentára. Oba prípady boli policiou odmietnuté. Premiér Robert Fico v občianskoprávnom spore voči Petrovi Bárdu, šéfredaktorovi portálu Aktuality.sk, požaduje náhradu nemajetkovej ujmy vo výške 100 000 € za použitú fotografiu na obálke knihy „Fico – Posadnutý mocou“, pričom nerozporuje obsah knihy, len použitú fotografiu na jej obale. Podľa Bárduha a viacerých právnikov ide o jednu z najväčších a najšíkanóznejších žalôb proti novinárovi v histórii SR.

PRÁVO NA PARTICIPÁCIU A ÚČASŤ NA ROZHODOVACÍCH PROCESOCH – HODNOTENIE PODĽA METODIKY

1. Legislatívne prostredie

Právo verejnosti na účasť na tvorbe verejných politík vrátane právnych predpisov je na Slovensku regulovaná pomerne priaznivo.¹⁸ Verejnosť môže predkladať pripomienky k vládnym návrhom právnych predpisov ako aj k strategickým dokumentom vo fáze pred schválením vládou a prerokovaním v parlamente v rámci tzv. medzirezortného pripomienkového konania. Na online portáli sú transparentne zverejňované všetky návrhy legislatívnych aj nelegislatívnych materiálov vrátane predložených pripomienok. V prípade, že pripomienka verejnosti je podporená podpisovou akciou, na ktorej sa zúčastní aspoň 500 osôb, označuje sa hromadnú pripomienku a predkladajúci subjekt je povinný uskutočniť tzv. rozporové konanie.¹⁹ Z rozporového konania sa vyhotovuje zápisnica o vyhodnotení jednotlivých pripomienok, či boli akceptované a v akej miere a táto je zasielaná aj zástupcom pripomienkujúcej verejnosti. Prehľad všetkých pripomienok s vyhodnotením ich akceptovania sa potom predkladá legislatívnej rade vlády, ktorá môže niektoré z nich ešte zapracovať do právneho predpisu.

V procese prerokovania návrhov zákonov v parlamente je účasť verejnosti veľmi obmedzená. Rovnako v prípade, že návrh zákona je preložený niektorým z poslancov NR SR, je účasť verejnosti tiež obmedzená. Verejnosť sa môže zúčastniť prerokovania návrhov zákonov vo výboroch Národnej rady SR. Zástupcovia verejnosti môžu na výbore NR SR vystúpiť s krátkym príspevkom do rozpravy v prípade, že to schváli väčšina prítomných členov výboru NR SR.

2. Prax pri príprave zákonov

V praxi je tento relatívne verejnosti priaznivý legislatívny proces obchádzaný dvoma spôsobmi – používaním tzv. skráteného legislatívneho konania a predkladaním

návrhov zákonov priamo do NR SR alebo predkladaním veľkých zmien v návrhoch zákonom prostredníctvom pozmeňujúcich návrhov pri prerokovaní zákonov v druhom čítaní, prípadne vo výboroch.

Predchádzajúca a súčasná vláda využívajú skrátené legislatívne konania aj v prípadoch, kedy na to nie je zákonný dôvod a vo výrazne väčšej miere ako v minulosti. V roku 2024 bolo 58 zo 131 prijatých zákonov prijatých za okolností, ktoré obmedzovali účasť verejnosti. Z týchto 58 zákonov bolo 28 prijatých v skrátenom legislatívnom konaní a 30 bolo prijatých na základe návrhu poslanca NR SR.²⁰ Zo začiatku vlády Roberta Fica sa často bez zákonných dôvodov skracovali aj lehoty v rámci medzirezortného pripomienkového konania, štandardne je lehota na zaslanie pripomienok 15 pracovných dní, často sa však skracovala len na 7 pracovných dní. Na druhej strane, ak je právny akt prijímaný v štandardnom procese, predkladajúce orgány rešpektujú predpísaný postup a diskusia so zástupcami hromadných pripomienok sa uskutoční.

Vláda ohlásila zámer pripraviť zákon o regulácii lobingu, v súčasnosti sa zdá, že proces bude za účasti verejnosti a prejde participatívnym spôsobom.²¹

3. Poradné orgány vlády a ich fungovanie v praxi

Vláda SR má zriadené viaceré poradné orgány, v ktorých majú zastúpenie občianske organizácie²² a dokonca je zriadená aj Rada vlády pre mimovládne neziskové organizácie ako poradný orgán v otázkach a témach týkajúcich sa občianskeho sektora ako takého. Rada vlády pre mimovládne neziskové organizácie je tvorená dvoma komorami – Komora MNO, kde sú zastúpené tzv. platformy organizácií²³ a Komora štátu, kde sú štátni tajomníci ministerstiev, zástupcovia samosprávy a zástupcovia splnomocnencov vlády SR. Komora mimovládnych neziskových organizácií je zároveň orgánom, ktorý nominuje zástupcov občianskej

18 Zákon č. 400/2015 Z. z. o tvorbe právnych predpisov a *Legislatívne pravidlá Vlády SR*

19 Rozporové konanie je stretnutie zástupcov predkladateľa (typicky úradníci príslušného ministerstva z legislatívneho a odborného odboru) a zástupcov verejnosti (typicky členovia občianskych organizácií a iniciatív).

20 Správa o právnom štáte 2025 vydaná Európskou komisiou, strana 18

21 Tlačová správa Ministerstva vnútra SR k začiatku participatívneho procesu na prípravu zákona o lobingu: <https://www.minv.sk/?tlacove-spravy&sprava=zaciname-odbornu-diskusiu-o-parametroch-legislativy-upravujucej-lobing>

22 Zástupcovia občianskych organizácií pôsobia okrem Rady vlády pre mimovládne neziskové organizácie aj v iných poradených orgánoch vlády – Rada vlády pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť, Výbor pre deti a mládež, Výbor pre predchádzanie a elimináciu rasizmu, xenofóbie, antisemitizmu a ostatných foriem intolerancie.

23 Platformy mimovládnych neziskových organizácií sú zväčša formálne či neformálne združenia viacerých občianskych organizácií, ktoré pôsobia v rovnakej či podobnej oblasti – mládež, dobrovoľníctvo, sociálna pomoc, pacientske organizácie, kultúra či ochrana životného prostredia. Kritériá členstva v Komore mimovládnych neziskových organizácií upravuje jej *štatút*.

spoločnosti do Monitorovacích výborov pre čerpanie fondov Európskej únie, ktoré kontrolujú nakladanie s finančnými prostriedkami z jednotlivých operačných programov.

Orgánom zriadeným pre sprostredkovanie dialógu občianskej spoločnosti a vlády by mal byť Splnomocnenec Vlády SR pre rozvoj občianskej spoločnosti.²⁴ Súčasná vláda bez diskusie či konzultácie s Komorou mimovládnych neziskových organizácií vymenila Splnomocnenca vlády pre rozvoj občianskej spoločnosti, čo sa v minulosti nestalo. Rada vlády pre mimovládne neziskové organizácie by mala zasadať 4x do roka, v roku 2024 sa uskutočnili len dve zasadnutia, pričom ich obsahom väčšinou neboli útoky na občiansku spoločnosť či navrhovaná legislatíva proti mimovládnym neziskovým organizáciám, znížovanie financovania občianskych organizácií z verejných zdrojov alebo verbálne útoky na konkrétne organizácie.

Vláda má schválenú Koncepciu rozvoja občianskej spoločnosti pre roky 2022 až 2030²⁵, ktorá bola po tlaku od Komory mimovládnych neziskových organizácií, pripravovaná participatívne v dialógu s občianskou spoločnosťou. Rovnako ku Koncepcii občianskej spoločnosti vláda schválila aj Akčný plán, ktorý obsahuje konkrétne kroky, ktoré by sa mali realizovať v rokoch 2022 až 2026. Niektoré úlohy z tejto koncepcie boli uznesením vlády odstránené a realizácia väčšiny opatrení zostáva v nedohľadne alebo na papieri.

Spolupráca medzi ministerstvami a občianskymi organizáciami prebieha skôr na ad hoc úrovni a záleží od témy, nastavenia úradníctva a samotného ministra. Niektoré ministerstvá stále udržiavajú dialóg s organizáciami občianskej spoločnosti, iné ministerstvá postupujú tak, že rušia či obmedzujú dotlačné mechanizmy, alebo z nich vylučujú niektoré druhy organizácií. Niektorí predstavitelia ministerstiev verbálne

útočia aj prostredníctvom oficiálnej komunikácie na konkrétne organizácie (Ministerstvo životného prostredia, Ministerstvo kultúry a Ministerstvo spravodlivosti).

Úrad Splnomocnenca vlády pre rozvoj občianskej spoločnosti je väčšinou nečinný pri sprostredkovaní dialógu medzi vládou a občianskou spoločnosťou²⁶, prípadne so svojej verejnej komunikácii na tlačových konferenciách a sociálnych sieťach komunikuje nepriateľské postoje vlády voči občianskej spoločnosti, prípadne hovorí, že je potrebná právna úprava transparentnosti za účelom ochrany národnostných záujmov²⁷, či ako vhodnú inšpiráciu pre reguláciu občianskej spoločnosti považuje skúsenosti z Maďarska, kde vieme, že občiansky sektor je pod obrovským tlakom.²⁸

24 Úrad splnomocnenca Vlády pre rozvoj občianskej spoločnosti má na starosti hlavne monitoring, vyhodnocovanie ale aj prinášanie návrhov na zlepšenie participácie verejnosti a občianskych organizácií na tvorbe verejných politík, mal by dbať na vytváranie priaznivého prostredia pre fungovanie občianskej spoločnosti na Slovensku a aktívne vytvárať priestor pre dialóg medzi štátom a občianskou spoločnosťou.

25 Koncepcia rozvoja občianskej spoločnosti: https://www.minv.sk/?ros_kros_2030

26 Úrad splnomocnenca Vlády pre rozvoj občianskej spoločnosti sa podieľal na sprostredkovaní dialógu medzi zástupcami občianskej spoločnosti a vládou vo vzťahu k vyňatiu mimovládnych neziskových organizácií z povinnosti hradiť transakčnú daň, ktorá bola zavedená v roku 2024.

27 Tlačová konferencia po okružlom stole k lobingu: <https://j0j24.noviny.sk/tlacove-besedy/1062177-tlacova-beseda-mimovladny-sektor-a-transparentnost>

28 Splnomocnenkyňa vlády SR pre rozvoj občianskej spoločnosti dňa 5. marca 2025 uverejnila informáciu o stretnutí na úrovni vlády o fungovaní mimovládnych neziskových organizácií, v ktorom mimo iného uvádza, že „Maďarsko má v tomto smere vybudovaný efektívny systém tak, aby mimovládne neziskové organizácie nezasahovali do suverenity štátu, čo je aj v našom (rozumej slovenskom) záujme. Hlavnou témou pracovných stretnutí bolo získať informácie ohľadom. Nastavovania legislatívneho rámca pre mimovládne neziskové organizácie, s ktorým majú naši južní susedia dlhoročné skúsenosti.“ Podľa jej vyjadrenia s vedúcim Úradu na ochranu suverenity hovorili o legislatívnom rámci mimovládnych organizácií vrátane kľúčových zákonov, financovania, transparentnosti a spolupráce so štátom.

EKONOMICKÉ, SOCIÁLNE A KULTÚRNE FAKTORY

BORIS STREČANSKÝ

Najvýznamnejším politickým vývojom bol nepretržitý posun zahraničnopolitického smerovania Slovenska mimo EÚ smerom do ruskej sféry vplyvu. Premiér Fico sa dvakrát stretol s Vladimirom Putinom – v decembri 2024 a v máji 2025 – a vo svojich vyhláseniach prijal ruskú rétoriku o „vojnových chút'kach“ EÚ a zmiernil úsilie Únie pomáhať Kyjevu a uvalovať sankcie voči Ukrajine. (Giordano, 2025; The Associated Press, 2024).

Na domácej politickej scéne bol neliberálny a autoritársky obrat sprevádzaný zvýšenou frekvenciou dezinformácií a šírenia proruských naratívov (NEST Institute, 2024), ako aj rastúcou intenzitou útokov a pokusov o diskreditáciu a delegitimizáciu občianskych organizácií a ich lídrov. Prijaté boli politiky a legislatíva zamerané na obmedzovanie občianskeho hlasu v tvorbe verejných politík s cieľom zbaviť sa kritických hlasov verejne spochybnujúcich politiky a rozhodnutia vládnej koalície. (Osvaldová, 2025) To bolo umožnené aj využívaním inštitúcií (štátne fondy, kontrolné orgány, rôzne vládne úrady, Úrad splnomocnenca vlády pre rozvoj občianskej spoločnosti) ako nástroja proti občianskej spoločnosti.

Významným spoločenským faktorom boli celoštátne, no decentralizované protesty (nov. 2024 – apr./máj 2025), ktoré mobilizovali desaťtisíce ľudí proti úpadku demokracie, proti postaveniu Slovenska mimo EÚ a proti reštriktívnemu zákonu o mimovládnych organizáciách (Civicus Monitor, 2025; ta3, 2025). Demonstrácie – často koordinované občianskymi koalíciami – sa stali najväčšími od roku 2018, so silnou účasťou študentov, kultúrnej obce a regiónov. Platformy „Mier pre Ukrajinu“ a iniciatívy zdola ako „Nie v našom meste“ organizovali masové demonstrácie po celom Slovensku, vrátane Bratislavy, Košíc a viac než 40 ďalších miest – a mobilizovali aj slovenské diaspóry v zahraničí (SITA, 2025).

Na Slovensku pôsobí približne 30-tisíc aktívnych MNO. Počet MNO od začiatku deväťdesiatych rokov cez 2000. roky neustále rástol a tento trend pokračoval (Štatistický úrad SR, 2025). Existuje 508 nadácií (Brozmanová

Gregorová & Murray Svidroňová, 2024), 54 937 občianskych združení, 509 neinvestičných fondov, 1 673 neziskových organizácií poskytujúcich verejnosprospešné služby a 116 zahraničných organizácií (Brozmanová-Gregorová & Murray Svidroňová, 2020). Keďže mnohé z nich sú nečinné, zaniknuté alebo v procese likvidácie, nepriamym ukazovateľom aktívnych MNO je ich každoročná registrácia v systéme asignácie dane. V roku 2024 bolo registrovaných 18 028 MNO ako prijímateľov asignácie dane, čo predstavuje 15 % nárast oproti roku 2019 (Finančná správa SR, 2025). Najčastejšie oblasti pôsobenia MNO na Slovensku sú šport (33 %), ďalej kultúra a duchovné hodnoty (18,5 %), vzdelávanie (13 %) a sociálne služby (12,7 %) (Brozmanová-Gregorová & Murray Svidroňová, 2020, s. 358). Bratislavský kraj má najvyššiu hustotu MNO na obyvateľa. Košický kraj je druhým najväčším centrom, fungujúcim ako východná protiváha. Vyššiu aktivitu MNO vykazujú aj ďalšie krajské mestá ako Trnava, Nitra, Žilina, Banská Bystrica a Prešov, najmä v oblasti vzdelávania, športu a kultúry. MNO pôsobia takmer vo všetkých obciach, no vo vidieckych oblastiach sú často menšie, dobrovoľnícke združenia, ako športové kluby, folklórne skupiny, hasičské zbory či komunitné iniciatívy.

Prvé miesto v dôveryhodnosti medzi všetkými inštitúciami skúmanými v roku 2024 získali vedci a vedecké inštitúcie, ktorým dôveruje 72 % respondentov – čo je nárast o takmer 8 % (64,6 %) oproti roku 2023. Univerzity a vysoké školy sa umiestnili na druhom mieste s dôverou 70,1 % (nárast oproti 62,6 % v roku 2023). Najnižšiu dôveru majú politické strany – 21,7 %. Cirkvám a náboženským organizáciám dôveruje 44,6 % respondentov (44 % v roku 2023). (Gloss et al., 2025, s. 22) Dôveryhodnosť MNO celkovo dosiahla úroveň 37 % (oproti 35,8 % v roku 2023). Keď však respondenti vyjadrili dôveru voči charitatívnym a humanitárnym MNO, úroveň dôvery vzrástla na 57 % (50,6 % v roku 2023). Pri inej otázke, zameranej na dôveryhodnosť

„organizácií so zameraním na občiansky aktivizmus a zmenu postojov v spoločnosti“, vyjadriť dôveru 36 % respondentov (32,9 % v roku 2023). (Gloss et al., 2025, s. 24)

V prieskume agentúry FOCUS pre Inštitút DEKK na jeseň 2024 len 21,3 % respondentov uviedlo, že „väčšine ľudí možno dôverovať“. Vyššie príjmové a vzdelanejšie skupiny obyvateľstva vykazujú najvyššiu mieru interpersonálnej dôvery. Tí, ktorí majú vyššiu interpersonálnu (horizontálnu) dôveru, ju prenášajú aj na spoločenské a politické inštitúcie. 64 % z tých, ktorí majú vyššiu interpersonálnu

dôveru, považuje MNO za dôveryhodné. 44 % z tých, ktorí veria, že ľuďom nemožno dôverovať z princípu, nepovažuje MNO za dôveryhodné. Ľudia, ktorí dôverujú MNO a občianskym iniciatívam, sú aktívnejšími podporovateľmi liberálnej demokracie a menej podporujú princíp silného lídra rozhodujúceho bez ohľadu na hlas parlamentu alebo občianskej spoločnosti. (Bútorová et al., 2020, s. 154)

Referencie

- Broznanová Gregorová, A., & Murray Svidroňová, M. (2024). Správa o filantropii na Slovensku 2023. Centrum pre filantropiu n.o. & Nadácia Tipsport. <https://cpf.sk/wp-content/uploads/2025/03/FINAL-Sprava-o-filantropii-2023-pub-25.pdf>
- Broznanová-Gregorová, A., & Murray Svidroňová, M. (2020). Analýza socio-ekonomického prínosu neziskového sektora pre spoločnosť. In Analýza socioekonomického prínosu neziskového sektora a stavu a trendov rozvoja občianskej spoločnosti (Analysis of Socio-economic Contribution of the Non-profit Sector and the Situation and Trends of Civil Society Development in Slovakia. Ministerstvo vnútra / Úrad splnomocnenca vlády pre rozvoj občianskej spoločnosti a Univerzita Mateja Bela.
- Bútorová, Z., Šumšalová, S., Mesežnikov, G., Strečanský, B., Adamková, A., & Bartoš, J. (2020). Občianska spoločnosť 2019 očami dospelaj populácie (reprezentatívny prieskum verejnej mienky). In Analýza socioekonomického prínosu neziskového sektora a stavu a trendov rozvoja občianskej spoločnosti (Analysis of Socio-economic Contribution of the Non-profit Sector and the Situation and Trends of Civil Society Development in Slovakia. Úrad splnomocnenca vlády pre rozvoj občianskej spoločnosti, Univerzita Mateja Bela.
- Civics Monitor. (2025, 5). Large and sustained protests against government's pro-Russian stance and Foreign Agent Law. Civics Monitor. https://monitor.civics.org/explore/large-and-sustained-protests-against-governments-pro-russian-stance-and-foreign-agent-law/?utm_source=chatgpt.com
- Finančná správa SR. (2025). Ročný prehľad prijímateľov podielu zaplatenej dane. <http://www.financnasprava.sk/sk/elektronicke-sluzby/verejne-sluzby/zoznamy/zoznam-prijimatelov-dane>
- Giordano, E. (2025, May 9). Fico shakes Putin's hand as Russia's war victory parade kicks off. POLITICO. <https://www.politico.eu/article/robert-fico-shakes-vladimir-putin-hand-as-russias-war-victory-parade-kicks-off/>
- Gloss, H., Kosnáč, P., & Cigánková, V. (2025). Trendy nedôvery 2025. DEKK Inštitút. <https://www.dekk.institute/wp-content/uploads/2025/06/dekk-report-trendy-nedovery-2025-rev2.pdf>
- NEST Institute. (2024). Slovenský Telegram: Tichá invázia manipulácií a propagandy. NEST Institute. <https://www.nest-institute.org/analyzy/slovensky-telegram-ticha-invazia-manulacii-a-propagandy/>
- Osvaldová, L. (2025, January 31). Prevrat podľa Fica: Dve fotografie z Facebooku, status z X, nekonkrétnych 150-tisíc a agilný Pavol Gašpar. Denník N. <https://dennikn.sk/4440748/fico-neukazal-dokazy-ma-len-dve-fotografie-z-facebooku-status-z-x-a-nejasnych-150-tisic-eur/>
- SITA. (2025, March 4). Protesty Slovensko je Európa pokračujú, v piatok budú v 40 mestách doma aj v zahraničí. domov.sme.sk. <https://domov.sme.sk/c/23458255/protesty-slovensko-je-europa-7-3-2025-zoznam-miest.html>
- Štatistický úrad SR. (2025). Počet nezábokových organizácií. Datacube. https://datacube.statistics.sk/#/view/sk/VBD_SLOVSTAT/ns2003rs/v_ns2003rs_00_00_00_sk
- ta3. (2025, May 9). Jedenásty protest na Námestí slobody bol zatiaľ posledný. Dávame si pauzu, chceme sa nadychnúť, hovoria organizátori. ta3. <https://www.ta3.com/clanok/993427/jedenasty-protest-na-namesti-slobody-bol-zatial-posledny-davame-si-pauzu-chceme-sa-nadychnut-hovoria-organizatori>
- The Associated Press. (2024, December 22). Russia's Putin holds talks with Slovakian PM Fico, in a rare visit to Moscow by an EU leader. AP News. <https://apnews.com/article/russia-putin-slovakia-fico-talks-45e08385f245bff9dfo2d6b533561598>

FINANCIE A FINANCOVANIE

BORIS STREČANSKÝ

Sloboda získavania a správy zdrojov od jednotlivcov, spoločností a štátu, crowdfunding, generovanie príjmov v organizáciách občianskej spoločnosti (MNO).

Slovensko nestratilo ani neobmedzilo svoju právnu možnosť získavať zdroje z rôznych zdrojov. Získavanie finančných prostriedkov zo zahraničia nebolo právne obmedzené ani narušené. Systém asignácie dane pre fyzické aj právnické osoby, ktorý je dôležitým mechanizmom verejného financovania občianskej spoločnosti, nebol obmedzený a naďalej slúži organizáciám občianskej spoločnosti. Tieto organizácie využívajú rôzne online mechanizmy a platformy na získavanie podpory od súkromných darcov a objem takto získaných prostriedkov každoročne stabilne rastie. Nové pravidlá zavedené novelou zákona o mimovládnych organizáciách prijatou v apríli 2025 však potenciálne sťažili získavanie finančných prostriedkov od jednotlivcov tým, že vyžadujú viac administratívny a reportovania. Plný dopad sa prejaví až v roku 2026. Získavanie prostriedkov zo štátnych zdrojov sa pre niektoré organizácie takisto skomplikovalo z politických dôvodov, nie v dôsledku nových regulačných zmien.

Prístup k zahraničnému financovaniu.

Pri zaobchádzaní s finančnými a materiálnymi zdrojmi zo zahraničných a medzinárodných zdrojov sa nerobí rozdiel oproti domácim zdrojom. Neexistovali žiadne regulačné ani daňové obmedzenia pre organizácie občianskej spoločnosti pri prijímaní a využívaní zahraničného a medzinárodného financovania. Napriek tomu dochádzalo k výrazným a častým útokom zo strany vlády a štátnych predstaviteľov na organizácie prijímajúce zahraničné financie vrátane zdrojov z EÚ. Tieto útoky označovali organizácie financované zo zahraničia za potenciálne škodlivé pre Slovensko a za subjekty slúžiace protislovenským záujmom. Koncom roka 2024 a začiatkom roka 2025 sa objavilo viacero verejne šírených nepodložených obvinení voči konkrétnym organizáciám, jednotlivcom aj občianskej spoločnosti ako celku — vrátane údajnej netransparentnosti, protištátnej a podvratnej činnosti, tzv. politickej aktivity, nezákonného obohacovania a zneužívania finančných prostriedkov. Tieto útoky posilňovali naratív o údajnej škodlivosti

zahraničného financovania, ktoré má údajne vyvolávať chaos a šíriť dezinformácie. Protivládna komunikácia namierená proti mimovládny organizáciám, naznačujúca potrebu obmedziť ich zdroje, sa opakovane objavovala vo verejných vyjadreniach aktérov spojených s vládou koalíciou. V apríli 2025 Úrad vlády oznámil, že ho oslovil Úrad boja proti organizovanej kriminalite (ÚBOK) so žiadosťou o informácie a dokumenty v súvislosti s podozreniami o netransparentného a nezákonného nakladania s fondmi EÚ bývalým splnomocnencom vlády pre rozvoj občianskej spoločnosti v roku 2023, krátko pred predčasnými voľbami. Tieto prostriedky boli pridelené priamym zadaním Nadácii otvorenej spoločnosti vo výške 16,9 milióna eur na podporu integrácie Ukrajincov v SR. Podozrenia boli prezentované na tlačovej konferencii, kde zaznelo tvrdenie, že organizácia združuje „ľudí, ktorí školia iné mimovládne organizácie, ako čo najefektívnejšie organizovať protivládne protesty“. V apríli 2025 začal Úrad vládného auditu kontrolu Nadácie otvorenej spoločnosti, Centra pre filantropiu, Nadácie Pontis a ďalších partnerov programu integrácie Ukrajincov — krok vnímaný ako politická snaha zastrašiť označené organizácie. Tieto udalosti však občiansku spoločnosť zásadne neoslabil. Naopak, organizácie reagovali mobilizáciou a zvýšeným získavaním finančných prostriedkov prostredníctvom domáceho crowdfundingu.

Štát poskytuje rôzne a účinné mechanizmy finančnej a nefinančnej podpory súkromného financovania.

Došlo k viacerým legislatívnym zmenám ovplyvňujúcim podporu súkromného financovania organizácií občianskej spoločnosti. Najnovšia novela zákona o dani z príjmov (2024) rozšírila možnosť asignácie 2 % dane aj na rodičov daňovníka. Existujúci mechanizmus však zostal zachovaný — naďalej je možné poukázať 2 % vybranej neziskovej organizácii, prípadne pri splnení podmienok aj 3 %. Súčasne je možné poukázať 2 % obom rodičom. Väčšina organizácií môže byť oslobodená od novozavedenej dane z finančných transakcií, ktorá predstavuje záťaž pre mnohé podniky. V máji 2025 bol schválený zákon zavádzajúci tzv. „superodpočet“ v oblasti športu (podobný mechanizmus existuje vo výskume a vývoji), ktorý umožňuje

fyzickým aj právnickým osobám odpočítať príspevky na šport až do výšky 50 % výdavkov podnikania, maximálne do 250 000 eur. V máji 2025 bola zároveň schválená novela zákona o mimovládnych organizáciách, ktorá vyžaduje povinné zverejňovanie mien darcov pod zámenkou vyššej transparentnosti. Toto opatrenie znižuje schopnosť organizácií získavať zdroje od darcov, ktorí chcú zostať anonymní. Nová legislatíva tiež vyžaduje, aby kvalifikované organizácie predkladali Ministerstvu financií výkaz obsahujúci osobné údaje (meno a priezvisko) osôb, ktoré poskytli finančný príspevok alebo pôžičku presahujúcu 5 000 eur v kalendárnom roku, pokiaľ nebol príspevok použitý na zdravotnú starostlivosť konkrétnej osoby.

Organizácie občianskej spoločnosti môžu získavať verejné financovanie (finančné aj nefinančné) na základe jasných a objektívnych kritérií pridelovaných transparentným a súťažným postupom.

Štátna podpora a dotácie sú verejne vyhlasované a rezorty zverejňujú informácie o výsledkoch výberu a realizovaných projektoch v primeranom čase. Existujú verejne dostupné kritériá aj informácie o postupoch podávania žiadostí. V roku 2024 však došlo k prípadom vládnych iniciatív, ktoré zmenili pravidlá poskytovania dotácií organizáciám občianskej spoločnosti. Nové vedenie Ministerstva spravodlivosti zrušilo dotačný program na podporu ľudských práv a slobôd, do ktorého už boli podané žiadosti, čo predstavovalo značné úsilie žiadateľov. Zrušenie vyvolalo veľkú kritiku a mnohé organizácie prišli o očakávané financovanie. Rozhodnutia o grantoch v Rade pre umenie meškali niekoľko mesiacov a oneskorenie sa ďalej predlžovalo. Rozhodnutia rady zároveň vykazovali znaky nízkej kvality, keďže ignorovali odborné posudky. Odborníci upozorňujú, že tieto mechanizmy sú zámerne znefunkčňované, aby mohli byť zrušené. Objavili sa obavy, že grantové rozhodnutia sa čoraz viac vzdalujú od odbornej diskusie. Jeden z odborníkov uviedol: „Expertíza mizne, zdá sa, že rozhoduje ideológia, rozhodnutia sú netransparentné a slabo odôvodnené.“ Rada pre umenie však podporila projekt ohňostroja na Malte, ktorý odborníci nepovažovali za umelecký ani za spĺňajúci podmienky výzvy. Tento projekt je symbolom uvedeného prístupu. Ministerstvá zároveň stratili autonómiu pri rozhodovaní o dotáciách pre organizácie. Od marca 2025 musí každé ministerstvo predložiť zoznam dotácií na predbežnú kontrolu vláde ešte pred ich vyplatením. Novela zákona o mimovládnych organizáciách z apríla 2025 tiež spôsobila, že mnohé organizácie musia byť považované za povinné osoby podľa zákona o slobodnom

prístupe k informáciám, čo so sebou prináša rozsiahle administratívne a reportovacie povinnosti. Tie môžu mnohé organizácie odrádzať od čerpania verejných zdrojov.

Štát vyčleňuje finančné prostriedky zo štátneho rozpočtu na rôzne grantové/dotačné mechanizmy pre aktivity realizované organizáciami občianskej spoločnosti (ak je to možné aj so strednodobým výhľadom financovania).

Pri štátom pridelovaných prostriedkoch sa objavili nezrovnalosti – napríklad pri dotačnej schéme Ministerstva spravodlivosti pre ľudské práva v roku 2024 alebo pri Rade pre umenie v roku 2025. Strešné organizácie uvádzajú, že niektoré ministerstvá znížili financovanie. Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí znížilo rozpočet programu na podporu rozvoja občianskej spoločnosti a Ministerstvo životného prostredia obmedzilo financie v programoch ovplyvňujúcich prístup organizácií k zdrojom (Life, Environmentálny fond, Zelený vzdelávací fond). Bolo zaznamenaných množstvo prípadov, keď štát odmietol podporiť organizácie na základe účelových argumentov, čím porušil vlastné pravidlá a obmedzil rovný prístup k dotáciám. Organizácie LGBTI+, ľudskoprávne, kultúrne a environmentálne organizácie čelili diskriminácii pri získavaní verejných zdrojov. Projekty LGBTI+ komunity boli najmä v rokoch 2024 a 2025 vyradené z podpory Ministerstva kultúry napriek dostatočnému hodnoteniu odbornou komisiou. Podobný vývoj sa objavil aj v programe podpory obetí násilia na rok 2025. Ministerstvo spravodlivosti bez právneho dôvodu vyradilo z programu dve organizácie (Inakosť a Liga za ľudské práva) bez ich zaradenia do hodnotiaceho procesu. Nová rada Rady pre umenie tiež rozhodla neudeliť podporu LGBTI+ projektu s odôvodnením, že divadelné podujatia zamerané na LGBTI+ témy neprispievajú k slovenskej kultúre a umeniu.

Referencie

- Aktuality.sk. (2025, May 10). Najskôr stres a potom navýšená podpora. Ktoré folklórne festivaly sa konečne dočkali? Aktuality.sk. <https://www.aktuality.sk/clanok/Dy7sQSD/najskor-stres-a-potom-navy-sena-podpora-kto-re-folklorne-festivaly-sa-konecne-dočkali/>
- Civicus Monitor. (2025). Large and sustained protests against government's pro-Russian stance and Foreign Agent Law. Civicus. <https://monitor.civicus.org/explore/large-and-sustained-protests-against-governments-pro-russian-stance-and-foreign-agent-law/>
- Dudoň, M. (2025, February 11). O podporu prišli bez zdôvodnení. Dotačné programy diskriminačne vylučujú LGBTI+ projekty. SME.sk. <https://kultura.sme.sk/c/23447982/o-podporu-prisli-bez-zdovodneni-do->

tačne-programy-diskriminacne-vylucuju-lgbti-projekty.html

- Finančná správa SR. (2024, December 17). Finančná správa. http://www.financnasprava.sk/sk/pre-media/novinky/archiv-novinek/detail-novinky/_kosol-dan-bonus-ts/bc
- Fulek, T. (2025, February 10). Fico posielal Muskovi list. Žiada ho o informácie, ktoré mimovládky na Slovensku dostali peniaze z USAID. iStream.sk. <https://www.istream.sk/fico-posielal-muskovi-list-ziada-ho-o-informacie-kto-re-mimovladky-na-slovensku-dostali-peniaze-z-usaid/>
- Gedra, J. (Director). (2025a, March 30). Upratáť politické mimovládky bol náš predvolebný sľub a hodláme ho dodržať [Video recording]. https://www.facebook.com/JurajGedra.SK/videos/2294391810961978?locale=sk_SK
- Gedra, J. (Director). (2025b, April 4). Mimovládky sa boja transparentnosti ako čert kríža a je nepochopiteľné, že ich médiá chránia [Video recording]. https://www.facebook.com/JurajGedra.SK/videos/688909250336734?locale=sk_SK
- Gluck, R. (Director). (2025, April 4). Opozícia a ich spriaznené mimovládky sa boja transparentnosti ako čert kríža [Video recording]. https://www.facebook.com/GluckRichard/videos/2908321879346285?locale=sk_SK
- Hazuchová, J. (2025, May 4). Rozhoduje ideológia, nie odbornosť. Barbora Jombiková prehovorila o znefunkčňovaní Fondu na podporu umenia. Aktuality.sk. <https://www.aktuality.sk/clanok/N6e8Z3N/rozhoduje-ideologia-nie-odbornost-barbora-jombikova-prehovorila-o-znefunkcnovani-fondu-na-podporu-umenia/>
- Lopatka, J., & Lopatka, J. (2025, April 16). Slovakia tightens rules for non-profits in move they see as inspired by Russia. Reuters. <https://www.reuters.com/world/europe/slovakia-tightens-rules-non-profits-move-they-see-inspired-by-russia-2025-04-16/>
- Lorincová, K., & Pietová, M. (2025, February 26). Šimečka vyletí ako čertík z krabíčky vždy, keď sa hovorí o financovaní mimovládok, skonštatoval premiér Fico. SITA.sk. <https://sita.sk/simecka-vyleti-ako-certik-z-krabicky-vzdy-ked-sa-hovorilo-o-financovani-mimovladok-skonstatoval-premier-fico/>
- Lukačovič, M. (2024, November 28). Parlament schváli výnimky z transakčnej dane pre neziskový sektor a ďalšie organizácie. Správy STVR. <https://spravy.stvr.sk/2024/11/parlament-schvali-vynimky-z-transakcnej-dane-pre-neziskovy-sektor-a-dalsie-organizacie/>
- Marček, E. (2025, January 15). Civil society's response to Slovakia's democratic backslide: Mobilising resources & resistance. <https://efa-net.eu/news/public-affairs/civil-societys-response-to-slovakias-democratic-backslide-mobilising-resources-resistance/>
- Mihale, I. (2024, September 13). Zastavia Slovensku eurofondy kvôli Nadácii otvorenej spoločnosti? HLAVNÝ DENNÍK. <https://www.hlavnydenik.sk/2024/09/13/tlacova-sprava-institutu-socialnej-demokracie-zastavia-sa-na-slovensku-eurofondy-kvoli-nadaci-otvorenej-spolocnosti>
- Ministerstvo kultúry SR. (2025a, August 11). Kultúra znevýhodnených skupín – podprogramy 2.1, 2.2, 2.3, 2.4 a 2.6 » Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky. <https://www.culture.gov.sk/ministerstvo/dotacie-mk-sr/dotacie-2025/program-2-kultura-znevychodnenych-skupin-na-2025/kultura-znevychodnenych-skupin-podprogramy-2-1-2-2-2-3-2-4-a-2-6/>
- Ministerstvo kultúry SR. (2025b, August 23). Portál dotácií Ministerstva kultúry SR. <https://ds.culture.gov.sk/#0b5b1b5a-0d0c-47c3-abf5-605248462273;dd125b9c-028b-81db-726c-e084418db8f8>
- Ministerstvo spravodlivosti SR. (2016, November 18). 302/2016 Z. z. - Zákon o poskytovaní dotácií v pôsobnosti Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky a o zmene a doplnení zákona č.
- 545/2010 Z. z. O poskytovaní dotácií v pôsobnosti Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky a o zmene a doplnení zákona č. 617/2007 Z. z. O oficiálnej rozvojovej pomoci a o doplnení zákona č. 575/2001 Z. z. O organizácii činnosti vlády a organizácii ústrednej štátnej správy v znení neskorších predpisov v znení zákona č. 287/2012 Z. z. Ministerstvo spravodlivosti SR. https://static.slov-lex.sk/static/SK/ZZ/2016/302/vyhlasene_znenie.html
- Ministerstvo spravodlivosti SR. (2024, June 8). 129/2024 Z. z. - Vyhláška Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky, ktorou sa mení a dopĺňa vyhláška Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 322/2016 Z. z. O zložení, rozhodovaní, organizácii práce a postupe komisie pri vyhodnocovaní žiadostí o poskytnutie dotácie a o kritériách pre vyhodnocovanie žiadostí o poskytnutie dotácie v znení neskorších predpisov. Ministerstvo spravodlivosti SR. <https://static.slov-lex.sk/static/SK/ZZ/2024/129/20240608.html>
- Močková, J. (2024, November 6). LGBTI+ projekty nedostali z dotácií u ministerky Šimkovičovej „ani cent“. Je to absurdné, reagujú kvír organizácie. Denník N. <https://dennikn.sk/4290521/igbti-projekty-nedostali-z-dotacii-u-ministerky-simkovicovej-ani-cent-je-to-absurdne-reaguju-kvir-organizacie/>
- Rehák, O. (2025, March 28). Tento stav je devastačný, hovoria organizátori folklórnych festivalov, ktorí doplácajú na nefunkčný FPU. Poslanci nevedia, kde je problém. Denník N. <https://dennikn.sk/4550683/ten-to-stav-je-devastacny-hovoria-organizatori-folklornych-festivalov-ktori-doplacaju-na-inefunkcny-fpu-poslanci-nevedia-kde-je-problem/>
- Šálek, M. (2024, November 17). Fico označil médiá a mimovládky za tých, ktorí najviac škodia krajine a kritizoval aj opozíciu (video). SITA.sk. <https://sita.sk/fico-oznaci-media-a-mimovladky-za-tych-ktori-najviac-skodia-krajine-a-kritizoval-aj-opoziciu-video/>
- SITA. (2024, May 17). Mimovládky sa nedohodli s rezortom spravodlivosti na spôsobe hodnotenia žiadostí o dotácie. domov.sme.sk. <https://domov.sme.sk/c/23331725/mimovladky-sa-nedohodli-s-rezortom-spravodlivosti-na-sposobe-hodnotenia-ziadosti-o-dotacie.html>
- SITA. (2025, March 18). Susko vysvetľuje skrtnutie dotácií pre Inakost: Z USA za tri roky dostali 158-tisíc dolárov. Pravda.sk. <https://spravy.pravda.sk/domace/clanok/744938-susko-vysvetluje-skrtnutie-dotacii-pre-inakost-z-usa-za-tri-roky-dostali-158-tisic-dolarov/>
- Slovenská komora daňových poradcov. (2025, May 29). Poslanecká novela zákona o dani z príjmov účinná od 1. januára 2026 | SKDP. Www.Skdp.Sk. <https://new.skdp.sk/clanky/poslanecka-novela-zakona-o-dani-z-prijmov-ucinna-od-1-januara-2026>
- Šutaj Eštok, M. (Director). (2025, February 14). Americké peniaze u slovenských mimovládok [Video recording]. <https://www.facebook.com/SutajEstokM/videos/468399116204039/>
- TASR. (2024, September 2). Audit potvrdil, že pri dotáciách v oblasti ľudských práv došlo k porušeniu zákona. Aktuality.sk. <https://www.aktuality.sk/clanok/DwTIERq/audit-potvrdil-ze-pri-dotaciach-v-oblasti-ludskych-prav-doslo-k-poruseniu-zakona/>
- Úrad vlády SR. (2025, March 5). Uznesenie vlády SR č. 119/2025 k predkladaniu informácií o poskytovaní finančných prostriedkov mimovládny neziskovým organizáciám. Úrad vlády SR. <https://rokovania.gov.sk/RVL/Material/30501/1>
- Via Luris. (2025, Máj). Nové povinnosti pre MNO. Via Luris.

ODOLNOSŤ MIMOVLÁDNYCH NEZISKOVÝCH ORGANIZÁCIÍ

ELENA GALLO KRIGLEROVÁ

Táto časť analýzy sa zameriava na posúdenie odolnosti a kapacít organizácií v súčasnej dobe, ich možnosti vstupovať do verejného priestoru, vytvárať vzťahy s verejnými inštitúciami, inými mimovládnyimi organizáciami a biznisom. V celkovom kontexte posudzujeme postavenie mimovládnych organizácií v súčasnosti, ich možnosti rozvoja, podmienky pre udržanie či rozvoj ich aktivít a podobne. Sledujeme tak to, nakoľko sú tieto organizácie **odolné** voči rôznym vonkajším vplyvom a legislatívnym zmenám vplyvom a ako samé vnímajú súčasné postavenie občianskeho sektora na Slovensku. Slovenský občiansky sektor čelí od roku 2023 veľkému množstvu výziev, ktoré vychádzajú najmä zo sprísňovania legislatívneho prostredia (viac v predchádzajúcich kapitolách), ale aj z negatívneho politického diskurzu a šírenia množstva dezinformácií o aktivitách MNO.

Vzhľadom na to, že momentálne neexistujú komplexné výskumy alebo analýzy či dáta o odolnosti a kapacitách mimovládnych organizácií, sme sa rozhodli osloviť prostredníctvom online dotazníka existujúce MNO na Slovensku. Dotazníky boli distribuované prostredníctvom rôznych kanálov, cez Platformu pre demokraciu, Komoru mimovládnych organizácií a snowball metódou sa šírili do prostredia občianskeho sektora. Od polovice júla do 10. augusta 2025 sme získali 105 odpovedí. Nejde teda o reprezentatívny prieskum mimovládneho sektora, ale o dôležitú sondu, ktorá ponúka širší pohľad samotných aktérov občianskeho sektora na výzvy, ktorým čelia a na to, ako sa snažia s týmito výzvami vysporiadať a nakoľko **majú rozvinuté kapacity a odolnosť voči vonkajším vplyvom**.

VNÍMANIE POSTAVENIA OBČIANSKEHO SEKTORA NA SLOVENSKU

Na základe vnímania svojho postavenia spoločnosti, podľa absolútnej väčšiny zapojených MNO do dotazníkového výskumu sa situácia občianskeho sektora na Slovensku v uplynulých dvoch rokoch **výrazne zhoršuje vo všetkých sledovaných oblastiach**. Najvýraznejšie zhoršenie vidíme najmä v oblasti legislatívneho prostredia, kde až 96,3% organizácií uviedlo, že sa situácia MNO „skôr“ či „výrazne“ zhoršila. Podobne to bolo aj pri ochote štátu konzultovať politiky s občianskym sektorom (84,3%) a pri možnosti priamo participovať na rozhodnutiach vo verejnom záujme (77,8%). **Nadpolovičná väčšina organizácií uviedla, že situácia sa zhoršuje aj v atmosfére spoločnosti vo vzťahu k občianskemu sektoru, možnostiach verejne vyjadrovať svoje postoje a názory bez strachu o ohrozenie organizácií, či v reputácii MNO na Slovensku (core 16)**. V niektorých témach si časť organizácií myslí, že sa situácia príliš nemení alebo stagnuje, avšak len minimum (do 3%) organizácií uviedlo, že sa v týchto oblastiach situácia zlepšuje.

To poukazuje naozaj na veľmi silný pocit ohrozenia a oslabenia postavenia občianskeho sektora vo verejnom živote a na snahu štátu zasahovať do slobody združovania a realizovania práva občianskeho sektora na Slovensku angažovať.

ZMENY V SITUÁCIÍ A ODOLNOSTI SAMOTNÝCH ORGANIZÁCIÍ

V ďalšej časti sme sa už zamerali na fungovanie samotných organizácií a sledovali sme, ako sa mení situácia MNO **dovnútra** (vo vzťahu k udržaniu či rozvoju činnosti – optional indicators), **navonok** (zhládiska spolupráce s rôznymi ďalšími aktérmi) a v oblasti **financovania**. V tejto téme sa organizácie už vo väčšej miere líšili v tom, ako vnímajú svoju situáciu. Pre mnohé z nich sa situácia príliš nemení, pre iné sa v istých ohľadoch dokonca zlepšila.

a) Fungovanie organizácií dovnútra (optional indicators)

Najvýraznejšie v posledných rokoch organizácie čelia **vysokej administratívnej záťaži vyplývajúcej z nových požiadaviek zo strany štátu**. Tu až 87% organizácií uviedlo, že sa ich situácia čiastočne alebo výrazne zhoršila. Zhoršenie vidíme aj v možnosti zabezpečovať finančnú a personálnu kapacitu na rozvoj nových programov (56,5%) a v možnosti strategicky plánovať svoju činnosť.

Naopak, situácia sa pre niektoré organizácie v uplynulom období dokonca zlepšila – napríklad zlepšenie **vzťahov na pracovisku indikuje viac ako polovica organizácií**, čo poukazuje na vyššiu solidaritu a potrebu vnútorného spájania v časoch väčšieho ohrozenia. Tretina organizácií vníma aj zlepšenie v možnosti získavať bezplatnú právnu pomoc (core indicator 19), čo vzniklo ako aktivita Platformy pre demokraciu v reakcii na zvýšenú administratívnu záťaž a útoky politikov na niektoré organizácie. Pri mnohých oblastiach, ako napríklad možnosť pracovať vo fyzicky vybavených kancelárskych priestoroch, zabezpečovať finančný a projektový manažment, väčšina organizácií uvádza, že sa situácia v uplynulom období nezmenila. Časť organizácií (vyše 40%) indikuje aj zhoršenie možnosti strategicky plánovať svoju činnosť, ďalších 38% v tejto oblasti stagnuje (najmä preto, že túto možnosť nemali ani v minulosti).

b) Fungovanie organizácií navonok (core indicator 17)

Čo sa týka fungovania organizácií navonok, pre viac ako polovicu organizácií sa **zhoršila možnosť spolupracovať so štátom** (50,9%) a **možnosť efektívne sa brániť proti zásahom verejnej moci** (51,9%). Tu teda možno

vidieť zhoršenie odolnosti občianskych organizácií, pretože pracovať v neistote a strachu voči zásahom moci oslabuje ich možnosť slobodne fungovať v demokratickom prostredí.

Veľmi zaujímavým zistením je, že pre absolútnu väčšinu organizácií situácia v posledných dvoch rokoch spôsobila, že sa **zlepšili vzťahy alebo spolupráca s inými občianskymi organizáciami**. Túto možnosť označilo takmer 80% organizácií. Pre takmer 40% organizácií sa **zlepšila aj ich reputácia** medzi cieľovými skupinami a verejnosťou (core indicator 18). Tieto dva aspekty môžu prispievať k odolnosti organizácií – podpora iných občianskych organizácií a cieľových skupín sú kľúčovými aspektmi efektívneho fungovania občianskych organizácií. To, čo sa v uplynulom období príliš pre organizácie **nemienilo**, sú vzťahy so súkromným sektorom a možnosť zviditeľňovať sa v médiách – približne polovica organizácií uvádza, že v týchto témach situácia stagnuje a približne rovnaký počet organizácií indikuje zlepšenie a zhoršenie.

c) Možnosti získavania finančných prostriedkov

Ak sa pozrieme na možnosti získavania finančných prostriedkov z rôznych zdrojov, tak výskum poukazuje na **evidentné zhoršenie možností financovania z verejných zdrojov** (štátne granty a dotácie). Viac ako dve tretiny organizácií (65,8%) uviedli, že v tejto oblasti došlo k čiastočnému alebo výraznému zhoršeniu situácie. Štvrtina až pätina organizácií indikuje zhoršenie možnosti získavať finančné prostriedky z EÚ a zahraničia, prostredníctvom firemnej filantropie či verejných zbierok. Takmer polovica organizácií však uvádza, že v možnosti získavania týchto zdrojov sa situácia v uplynulých rokoch príliš nezmenila. Organizácie, ktoré niektoré z uvedených zdrojov nevyužívajú, častejšie ako pri iných otázkach volili možnosť „neviem/netýka sa nás to“.

Takmer pre tretinu organizácií sa však zlepšili možnosti získavania financií prostredníctvom **individuálnych darcov a verejných zbierok**. To poukazuje na určitú solidaritu verejnosti s občianskymi organizáciami a podporuje tvrdenie o zlepšení reputácie medzi cieľovými skupinami aktivít MNO.

ZMENY V ORGANIZÁCIÁCH V SÚVISLOSTI S NOVOPRIJATOU LEGISLATÍVOU

Od 1. júna 2025 nadobudol účinnosť zákon č. 109/2025 Z. z., ktorým sa novelizovali viaceré zákony upravujúce fungovanie občianskych organizácií a ktorými boli zavedené viaceré nové povinnosti pre organizácie. Zaujímalo nás preto, aké zmeny museli organizácie urobiť v súvislosti s týmito zmenami alebo ktoré zmeny urobiť plánujú. Aj vzhľadom na to, že zákon platí pomerne krátko, mnohé organizácie jednotlivé zmeny ešte nestihli urobiť. Avšak približne pätina organizácií už **zabezpečilo externú právnu pomoc** pre svoje organizácie, ďalšia takmer štvrtina (23,1%) plánuje takúto pomoc zabezpečiť. Približne 18% organizácií už zriadilo/posilnilo či plánuje posilniť právny tím organizácie.

Takmer polovica organizácií buď už navýšila alebo plánuje navýšiť aj finančné prostriedky na zabezpečenie nárokov vyplývajúcich z tejto legislatívy, posilniť administratívne kapacity, či finančný manažment a účtovníctvo v súvislosti. Viac ako polovica (52,7%) organizácií už realizovala (15,7%) alebo plánuje realizovať (37%) aj školenia pre svoj personál v týchto témach.

Z uvedeného vyplýva, že nová legislatíva skutočne znamená vysokú záťaž pre administratívne, právne a finančné fungovanie organizácií. To môže mať negatívny vplyv aj na odolnosť organizácií v prípade, ak nebudú môcť finančne či personálne zabezpečiť tieto nároky zo strany štátu a oslabiť tak fungovanie mnohých organizácií.

CELKOVÉ POSÚDENIE ODOLNOSTI/REZILIENCE MIMOVLÁDNYCH NEZISKOVÝCH ORGANIZÁCIÍ

V poslednej otázke mali organizácie subjektívne zhodnotiť, nakoľko sa cítia odolné a schopné zvládať nepriaznivé alebo náročné situácie.

Ako najsilnejšie, najodolnejšie sa v súčasnosti cítia byť organizácie v témach, ktoré súvisia s vlastným fungovaním do vnútra (otónal indicators). Takmer tri štvrtiny organizácií majú pocit, že sú pomerne alebo veľmi silné v **efektívnej komunikácii do vnútra**

tímu (68,5%), vo flexibilitě vnútorných procesov a riadenia (65,7%) alebo v **schopnosti učiť sa z minulých kríz a zmene postupov (61,1%)**.

Naopak, ako slabé v odolnosti sa organizácie cítia pri vytváraní finančných rezerv na krytie neočakávaných výpadkov (53,7%), čo nepochybne súvisí s finančnými možnosťami využívania grantov a iných zdrojov financovania. Takmer polovica organizácií (45,4%) sa cíti slabá v možnostiach zabezpečovať nové finančné zdroje, čo tiež nevyhnutne negatívne ovplyvňuje odolnosť organizácií. A napokon, takmer 40% organizácií sa necíti dostatočne **technologicky pripravená** na ohrozenia z hľadiska kybernetickej bezpečnosti.

ZÁVER

V posledných rokoch čelil občiansky sektor na Slovensku výraznému oslabeniu, najmä v dôsledku sprísnenia legislatívneho prostredia, negatívneho politického diskurzu a šírenia dezinformácií o činnosti mimovládnych organizácií. Prieskum ukázal, že až 96,3 % organizácií vníma zhoršenie legislatívnych podmienok, pričom podobne negatívne hodnotenia sa týkajú aj participácie na rozhodovaní a ochoty štátu konzultovať politiky s občianskym sektorom. Tieto faktory prispievajú k pocitu ohrozenia a oslabeniu postavenia mimovládnych organizácií v spoločnosti.

Výzvy v oblasti odolnosti/rezilencie mimovládneho sektora súvisia najmä s výraznou administratívnou a finančnou záťažou pre fungovanie organizácií, ktorá ich situáciu výrazne oslabuje. Až 87% organizácií cíti zhoršenie v tejto oblasti. Odolnosť organizácií zhoršuje aj čoraz komplikovanejšia možnosť spolupracovať so štátom, či participovať na rozhodnutiach vo verejnom záujme.

Naopak, súčasná situácia posilňuje odolnosť organizácií z hľadiska budovania a upevňovania solidarity a vzťahov. Mnohé z nich uvádzajú, že sa im v uplynulom období zlepšili vzťahy na pracovisku, či sa zlepšila reputácia u cieľových skupín. Veľká solidarita a vzájomná podpora medzi organizáciami a zlepšovanie individuálneho darcovstva a verejných zbierok poukazuje na najsilnejšie faktory pre potenciálne budovanie odolnosti organizácií.

KLÚČOVÉ ZISTENIA

FILIP VAGAČ

Tento report poukazuje na hlboké a viacvrstvové zhoršovanie občianskeho priestoru na Slovensku. Nedochádza pritom k formálnemu rušeniu demokratických práv, ale k ich postupnému oslabovaniu prostredníctvom legislatívnych, administratívnych, politických a komunikačných nástrojov. Nasledujúce zistenia spájajú dôkazy zo všetkých tematických kapitol a zachytávajú nielen systémové zmeny, ale aj každodennú skúsenosť aktérov občianskej spoločnosti.

1. Systemové zužovanie občianskeho priestoru bez formálnej zmeny režimu

Najvýraznejším zistením je, že občiansky priestor na Slovensku sa zužuje aj napriek tomu, že formálne demokratické inštitúcie zostávajú zachované. Ústavné záruky slobody združovania, zhromažďovania a prejavu naďalej platia a priame zákazy sú zriedkavé. Kombinácia sprísňovania regulácie, administratívneho dohľadu a selektívneho uplatňovania práva však výrazne obmedzuje, ako sa tieto práva dajú reálne využívať. Ide o typický prejav súčasného demokratického úpadku, keď právny rámec zostáva nezmenený, no jeho uplatňovanie vedie k oslabeniu práv bez otvorených zákazov.

2. Administratívna záťaž ako nástroj kontroly

Nové povinnosti v oblasti reportovania a transparentnosti znamenajú zásadnú zmenu vo vzťahu medzi štátom a občianskou spoločnosťou. Regulačný rámec čoraz viac vychádza z predpokladu nedôvery voči organizáciám, namiesto toho, aby nastavoval kontrolu primerane k riziku. Rozšírené dohľadové právomoci a vysoké sankcie za nedodržanie pravidiel najviac zasahujú menšie a advokačné organizácie s obmedzenými kapacitami. Organizácie tak presúvajú čas aj peniaze z verejnoprospešných aktivít na administratívu a riadenie rizík, čo zvyhodňuje subjekty schopné znášať vysoké náklady na dodržiavanie pravidiel.

3. Politizácia a delegitimizácia občianskej spoločnosti

Politická komunikácia sa stala jedným z hlavných nástrojov oslabovania občianskej spoločnosti. Opakované verbálne útoky predstaviteľov vlády, stigmatizujúce označenia a vykresľovanie organizácií ako zahranične riadených či podvratných aktérov podkopávajú ich dôveryhodnosť vo verejnosti. Tento proces prebieha nezávisle od právnych rozhodnutí — aj neprijaté návrhy zákonov či nepreukázané obvinenia môžu odrádzať od občianskej angažovanosti, znižovať dôveru verejnosti a ovplyvňovať správanie darcov. Diskurzívny tlak tak nepriamo obmedzuje občiansku participáciu tým, že zvyšuje autocenzúru a reputačné riziko.

4. Erózia zmysluplnej účasti na tvorbe politik

Slovensko síce má pomerne rozvinuté mechanizmy verejných konzultácií, no ich systematické obchádzanie oslabuje participatívne vládnutie. Skrátene legislatívne konania, parlamentné návrhy bez konzultácií a pozmenňujúce návrhy predkladané na poslednú chvíľu bez verejnej kontroly znižujú vplyv občianskej spoločnosti na tvorbu politik. Účasť verejnosti tak čoraz častejšie slúži len na formálne potvrdenie rozhodnutí, nie na skutočné spolurozhodovanie, čo zužuje priestor pre politiky založené na faktoch resp. realite bežného života.

5. Selektívny prístup k verejným zdrojom a ideologické filtrovanie

Prístup k verejnému financovaniu je čoraz menej predvídateľný a v niektorých oblastiach aj ideologicky podmienený. Hoci grantové schémy formálne existujú, ich realizáciu sprevádzajú meškania, rušenie výziev, zmeny kritérií a rozhodnutia odlišné od odborných posudkov. Organizácie v oblasti ľudských práv, životného prostredia či právneho štátu sú obzvlášť ohrozené vylúčením, čo vedie k faktickej diskriminácii bez jasného právneho základu. Zároveň rastie ich závislosť od neštátnych alebo zahraničných zdrojov, ktoré sú politicky spochybňované.

6. Zneužívanie inštitúcií ako nástroja

Inštitúcie určené na ochranu transparentnosti, zodpovednosti či verejného poriadku sú čoraz častejšie vnímané ako nástroje politického tlaku. Audity, kontroly financovania či žiadosti o informácie nepôsobia ako neutrálne administratívne procesy, ale ako selektívne nástroje voči kritickým organizáciám. To zvyšuje neistotu, vedie k obmedzovaniu advokačných aktivít a podporuje autocenzúru. Aj keď jednotlivé kroky môžu byť formálne zákonné, ich selektívne uplatňovanie oslabuje dôveru a predvídateľnosť prostredia.

7. Odolnosť prostredníctvom solidarity a adaptácie

Napriek nepriaznivým podmienkam slovenská občianska spoločnosť preukazuje výraznú schopnosť prispôbiť sa. Organizácie hovoria o silnejšej vnútornej súdržnosti, lepšej spolupráci a väčšej závislosti od individuálnych darcov a verejných zbierok. Mobilizácia zdola a vzájomná pomoc čiastočne kompenzujú straty vo verejnom financovaní a prístupe k inštitúciám. Sektor tak dokazuje schopnosť kolektívne reagovať na tlak a reorganizovať sa, keď sú formálne možnosti obmedzené.

8. Štrukturálne limity odolnosti

Odolnosť sektora však má svoje hranice. Zistenia ukazujú, že dlhodobý tlak ohrozuje jeho udržateľnosť. Finančná nestabilita, slabá schopnosť vytvárať rezervy, rastúce

administratívne a právne náklady či kybernetické hrozby predstavujú vážne riziká. Odolnosť je navyše nerovnomerná a často stojí na dobrovoľníctve, neformálnych sieťach a krízovej mobilizácii, nie na stabilnej podpore. Pri pokračujúcom tlaku sa preto môže meniť na dlhodobú krehkosť.

9. Dôsledky pre demokratické vládnutie

Zistenia ukazujú, že oslabovanie občianskej spoločnosti nie je izolovaný problém jedného sektora, ale širšia hrozba pre demokraciu na Slovensku. Občianska spoločnosť je kľúčová pre kontrolu moci, inklúziu aj sociálnu súdržnosť. Jej marginalizácia znižuje kvalitu rozhodovania, zužuje verejný priestor a prehľbuje polarizáciu. Bez nápravných krokov sa môžu súčasné trendy stať dlhodobo zakorenenými.

10. Výhľad do budúcnosti

Budúci vývoj občianskej spoločnosti na Slovensku bude závisieť od politických zmien, spôsobu uplatňovania novej legislatívy a obnovenia dôvery medzi verejnými inštitúciami a neštátnymi aktérmi. Odolnosť sektora síce pomáha prežiť tlak, no sama o sebe nestačí na fungovanie demokracie. Potrebné je prostredie, ktoré občiansku spoločnosť vníma ako legitímneho a potrebného partnera a ktoré používa transparentnosť a zodpovednosť ako nástroje dobrej správy verejných vecí, nie politického boja.

Malý Berlín
www.malyberlin.sk

2025